

ירוק נושך

משנים כיוון

פרופ' יורם אבנימלך מאמין בכוח לחשוב אחרת ולשנות את הגישה ובשנת ה- 60 לעצמאות ישראל, יש כבר כמה הוכחות לכך בשטח

פרופ' יורם אבנימלך

0:56 7/5/2008

לו היו בוחרים את שיר השנה לפני 60 שנה, תקופה בה תרבות הרייטינג להישרדות וכוכב נולד לא היו קיימים, סביר להניח שהשירים "נלבישך שלמת בטון ומלט" ו"המוטורים שורקים ושירת קטרים... לכיבוש השממה", היו נבחרים. אין ספק שמאז קום המדינה, התרבות הישראלית ודעת הקהל עשו דרך ארוכה, הן בתרבות הרייטינג והן בתחומים אחרים.

כך למשל, ההתייחסות לנושאי סביבה בישראל, מיום הקמתה ועד היום עברה שינויים מרחיקי לכת, עד כדי תפנית של 180 מעלות. השינויים נובעים משינוי בתנאים, שינוי בחינוך ושינוי בגישת הציבור, בארץ ובעולם כלפי הסביבה בה אנו חיים.

עם הקמת המדינה היה צורך דחוף בביסוס כלכלה, בייצור מזון לאוכלוסיה ובפיתוח ענף החקלאות, כענף המייצר מזון וערך כלכלי הניתן לקידום מהיר בתנאים של אוכלוסיה הגדלה עם גלי העלייה. במצב זה הוקמה סדרת מפעלים לאומיים ששינו לחלוטין את הסביבה בישראל:

יבוש עמק החולה, שפגע בקיום האגם והביצות סביבו; הולכת מים ממעיינות ראש העין, מלחה בגליל והכנרת להשקיה ולאספקת מים ברחבי הארץ; הקמת תעשייה כימית נרחבת, המניבה עד היום עשרות אחוזים מההכנסה הלאומית; בנייה מהירה של ערים ושכונות חדשות (בתכנון סביבתי לקוני) ועוד.

פרויקט בניין המולדת, בכל מצב, היה בעבר צורך השעה, ויש מי שאומר, שלו אז היינו נדרשים לתסקירי השפעה סביבתית, פרויקטים רבים דוגמת המוביל הארצי – כמו גם מדינת ישראל (הפרויקט הגדול מכולם) לא היו מוקמים בגלל מחסור בנתונים ובחומרי רקע בכל הקשור להשלכות הסביבתיות.

מהותית, לא ידענו בעבר מה צופן בחובו העתיד וכיצד ניתן לפתח את הארץ תוך מינימום של פגיעה בטבע ובסביבה.

אם כבר מדברים על פיתוח מהיר. מחוז שינג-קו בטוקיו. מתוך הספר "אמת מטרידה"

עם רצון וקצת "יהיה בסדר"

כך נראתה תחילתו של המפעל הציוני - כולל שגיאות העבר מכורח המציאות, מחוסר ידע יכולת מוגבלת (וקצת מה"היה בסדר"). עם זאת, למרות השגיאות והטעויות, לא נוכל לבטל בהינף יד את היוזמה והתעוזה לביצוע פרויקטים כה חיוניים

ומורכבים להקמת מדינה מודרנית, ועלינו אף להיות גאים בכך.

בישראל, כמו גם בשאר העולם, מרבית ההחלטות נופלות לאור שיקולי ההווה ולאור נסיון העבר. קשה יותר לתכנן ולפעול תוך ידיעה מה צופן העתיד, אם כי כדאי מאד לנסות ולחזות מגמות ולפעול לפיהן.

הפתרון הנדרש למגבלה האנושית בידיעת העתיד הינו הקמת מערכת לבדיקה חוזרת של החלטות שתאפשר גם תיקון השגיאות. אמת זו היתה נכונה לפני 60 שנה והינה נכונה היום.

בגדול, נראה כי בהרבה מקרים הוכיחה ישראל כי היא מסוגלת לתקן שגיאות וההצלחות מדברות בעד עצמן: במקום אגם החולה שיובש, הוקם אגם האגמון והוקמה שמורת החולה (כמי שיזם והוביל את המהלך להצפה חלקית של החולה, ידוע וידוע לי הקושי בשינוי כיוון ובהחלטה לפעול בניגוד לעקרונות מקודשים של האתמול).

אנו מנסים, אם כי לאט, להחזיר מים לנחלים שמקור המים נלקח מהם, אנו פועלים לשינוי התעשייה כך שתיפגע פחות בסביבה ובבריאותנו ומנסים עוד ועוד להוביל פעולות מתקנות.

כיום, לאחר 60 שנה, ישראל, ללא ספק, ניחנת במודעות ציבורית רחבה בכל הקשור לצרכי הסביבה. עוד לפני כ-20 שנה, המועטים, שניסו להגן על הסביבה נחשבו "יפי נפש" מנותקים מהמציאות. כיום, העניין בשמירת הסביבה הינו נחלת הכלל. יתרה מכך, נושא ההגנה על הסביבה הפך משותף למגזרים נרחבים באוכלוסיות ישראל ואינו נחלת סקטור כזה או אחר.

עגורים באגמון החולה. עקרונות מקודשים ומיושנים של האתמול. צילום: בילי פרנקל

זאת לא בושה להשתנות

כך או אחרת, חשוב לזכור כי קביעת מדיניות סביבתית צריכה להתבסס ככל הניתן על תחזית למגמות לעתיד ולפיכך חשוב שנציין כבר היום את הקווים המרכזיים לפעולה לבעיות אשר קיימות בהווה: בעיית האנרגיה תהיה גורם מרכזי בשנים הקרובות.

יש להניח כי יעברו לפחות 20 - 30 שנה עד שמקורות אנרגיה חדשים יוכלו להחליף אנרגיה קונבנציונאלית. לכן, יש לפעול לייעול ניצול האנרגיה, להקטנת צריכת אנרגיה לבית ולתחבורה. כמו כן, יש לחסוך במים ולהיערך לצריכה קטנה יותר.

האנרגיה הנדרשת להתפלת הים התיכון עדיין אינה בהישג יד. אנו חיים ונחיה במדינה קטנה וצפופה. עלינו לשמר ככל הניתן שטח פתוח לטבע, לנופש וכן, עלינו להמשיך לפתח את הסביבה.

עלינו ללמוד מן העבר, תוך ניסיון לשפר לקראת העתיד. אין לנו מה להתבייש במעשי אבות. למרות שגיאות שנעשו, מדינת ישראל נחשבת מדינה מתקדמת, מפותחת ומסוגגנת עם בסיס כלכלי וחברתי איתן.

למרות המגבלות הוקמה בארץ מערכת סביבתית של יערות, שמורות והתפתחה תנועה סביבתית בעלת עוצמה והשפעה. עם זאת, עלינו להיות קשובים לצורך בשינויים. שינוי בגישה תכנונית וסביבתית אינו בושה, אינו מהווה סיבה להתנצל על שגיאות העבר.

להיפך, תיקון מעוות הינו צעד המעיד על אומץ ותבונה. המגמה הקיימת כיום של חיזוק המודעות הסביבתית מבטיחה כי נוכל להעניק לדור הבא מדינה ירוקה, למרות שלמות הבטון, שגם אותן, במידה ויעברו לאופנת המיני, ניתן יהיה לקבל.

פרופ' יורם אבנימלך עמד בראש תחום הסביבה של [מוסד שמואל נאמן](#)